

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Основи демографії

Шифр та назва спеціальності

054 – Соціологія

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма

Соціологія управління

Кафедра

Соціології і публічного управління (305)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Загальна, Обов'язкова

Семестр

2

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Григор'єва Світлана Василівна

svitlana.grygoryeva@khiu.edu.ua

Старший викладач кафедри соціології і публічного управління (НТУ «ХП»)

Авторка понад 44 наукових і навчально-методичних публікацій.

Провідна лекторка з курсів: «Основи демографії», «Соціологія культури», «Соціологія споживання», «Риторика», «Соціальна статистика», «Якісні методи в соціологічних дослідженнях».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри:](https://web.kpi.kharkov.ua/sp/professors-ko-vikladats-kij-sklad/)

<https://web.kpi.kharkov.ua/sp/professors-ko-vikladats-kij-sklad/>

Загальна інформація

Анотація

У результаті вивчення дисципліни «Основи демографії» студенти повинні засвоїти основні поняття демографії; основні теоретичні й аксіологічні парадигми демографії; основні напрямки демографічних досліджень та теоретичні основи демографічного прогнозування; первісні поняття з області соціологічного аналізу демографічних процесів і сімейної поведінки (народжуваності і репродуктивної поведінки, смертності і самозбереження, шлюбності і розлучення); актуальні проблеми сучасної демографічної ситуації та основні напрями демографічна політика в світі та в Україні.

Мета та цілі дисципліни

розкриття основних понять, законів та закономірностей процесів відтворення населення та особливостей демографічної політики в світі та Україні.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації.. Підсумковий контроль – іспит.

Компетентності

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК-8).

Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-9)..

Результати навчання

PH04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

PH16. Знати математико-статистичні показники і особливості їх застосування при аналізі соціальних даних; вміти застосовувати математичний апарат для обробки соціологічних даних різної природи та інтерпретації результатів дослідження.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: "Загальна соціологія".

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час проведення лекційних занять з навчальної дисципліни передбачено застосування таких методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод (демонстрація на екрані слайдів презентацій, візуалізації навчального матеріалу); метод проблемного викладення; частково-пошуковий, або евристичний метод (лекції за окремими темами викладаються в проблемній формі). Під час проведення семінарських занять застосовується: репродуктивний метод (засвоєння базових понять курсу); частково-пошуковий, або евристичний метод (під час підготовки індивідуальних проєктів); дослідницький метод (студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть дослідження, виміри та виконують інші пошукові дії для створення презентації на задану тему). Семінарські заняття можуть бути побудовані у формі дискусії.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Предмет і метод демографії

Виникнення демографії як науки. Предмет та об'єкт демографії. Основні методи демографії.

Тема 2. Чисельність і структура населення.

Поняття чисельності населення. Статева структура населення. Вік як демографічна характеристика. Демографічне старіння населення. Шлюбно-сімейна структура населення.

Тема 3. Шлюбність та розлучуваність в демографії.

Шлюб і його форми. Демографічне поняття "шлюбність". Показники шлюбності. Розлучуваність в демографії. Тенденції шлюбності й розлучуваності в Україні.

Тема 4. Народжуваність та смертність як визначальні демографічні категорії.

Демографічне поняття народжуваності та смертності. Репродуктивна поведінка, репродуктивна установка, репродуктивна мотивація. Проблема народжуваності в Україні. Вимірювання народжуваності та смертності. Міжнародний досвід демографічної політики щодо народжуваності. Вплив російсько-української війни на процеси народжуваності та смертності в Україні.

Тема 5. Міграції населення.

Історія міграції населення. Формування української діаспори. Види міграції. Міграційна мотивація, міграційна установка, міграційна поведінка. Стадії міграції. Міграційна когорта. Міграційні потоки. Вимушена міграція цивільного населення під час російсько-української війни.

Тема 6. Відтворення населення.

Поняття відтворення населення. Типи відтворення населення. Показники відтворення населення. Сучасна ситуація в Україні. Відтворення населення в світі.

Тема 7. Основи демографічного прогнозування.

Поняття і види демографічних прогнозів. Основні методи демографічного прогнозування. Прогноз чисельності населення світу та України.

Тема 8. Методи і напрямки демографічної політики: взаємозв'язок із соціально-економічним положенням.

Поняття і основні заходи демографічної політики. Демографічна політика в країнах світу. Демографічна політика в Україні. Демографічна політика України в період російсько-української війни.

Теми практичних занять

Тема 1. Предмет і метод демографії.

Система знань про народонаселення. Предмет та об'єкт демографії. Історія демографічної думки в Україні.

Тема 2. Чисельність і структура населення.

Поняття природного приросту (убутку) населення. Види складу (структури) населення. У чому полягає зв'язок вікової структури і відтворення населення? Структура населення по шлюбному і сімейному стану. Демографічне старіння населення – сутність, причини, види.

Тема 3. Шлюбність та розлучуваність в демографії.

Демографічне поняття шлюбності. Розлучення та показники розлученості. Шлюбна поведінка населення України.

Тема 4. Народжуваність та смертність як визначальні демографічні категорії.

Поняття народжуваності, плідності та смертності. Фактори і показники народжуваності. Динаміка народжуваності в Україні. Показники смертності. Динаміка смертності в Україні. Загальне поняття про репродуктивну поведінку. Взаємозв'язок понять «народження», «плідність», «народжуваність», «природна народжуваність». Основні показники народжуваності та смертності.

Тема 5. Міграції населення.

Демографічні поняття міграції. Основні показники міграції. Основні види міграції. Вплив пандемії COVID-19 на процеси міграції в Україні та світі

Тема 6. Відтворення населення.

Поняття відтворення населення. Типи відтворення населення. Сучасні показники відтворення населення в Україні.

Тема 7. Основи демографічного прогнозування.

Роль демографічних прогнозів у плануванні розвитку. Співвідношення понять природний приріст (збиток) населення і відтворення населення. Основні методи демографічного прогнозування. Основні методичні прийоми прогнозування рівнів демографічних процесів. Основна ідея концепції демографічного переходу.

Тема 8. Меті і напрямки демографічної політики: взаємозв'язок із соціально-економічним положенням.

Поняття і основні заходи демографічної політики. Демографічна політика в країнах світу. Демографічна політика в Україні.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Курс передбачає виконання індивідуального завдання у вигляді рефератів та представлення їх як презентацій за двома темами курсу, які студент вільно обирає з числа тем, які пропонуються або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Студент здійснює бібліографічний пошук, складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь, опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 16-25 слайдів, текст доповіді – 4-6 стандартних сторінок. Основний зміст презентації доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і студент отримує оцінку (20 балів), що додаються до загального рейтингу

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Драган О. І. Тертична Л. І. Демографія: конспект лекцій / О. І. Драган, Л. І. Тертична – Київ: НУХТ 2014. – 132 с. <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/107.24.pdf>
2. Муромцева Ю.І. Демографія : навчальний посібник / Ю.І. Муромцева. – К.: Кондор, 2009. – 300 с. http://librarium.inf.ua/%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%BC%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0_

%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.html
3. Дорошенко Л.М. Демографія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.М. Дорошенко. – К.: МАУП, 2005. – 112 с. <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/nw10.pdf>

Додаткова література

1. Махорін Г.Л. Основи демографії: курс лекцій / Г.Л. Махорін. – Житомир: Волинь, 2009. – 96 с. <http://www.tourism.puet.edu.ua/files/lic2016bac/drt3.pdf>
2. Jennifer Hickeys Lundquist, Douglas L. Anderton, David Yaukey Demography The Study of Human Population Fourth Edition http://www.ru.ac.bd/wp-content/uploads/sites/25/2019/03/402_10_00_Lundquist_Demography.pdf
3. Біженці та внутрішньо переміщені особи України на шляхах війни : кроки незламності: монографія / (В.І. Подшивалкіна, Н. В. Коваліско та ін.) за ред. М. В. Бірюкової. 2023. 440 с.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді іспиту (20%) та поточного оцінювання (80%).

Іспит: два теоретичних питання або тестові завдання за темами курсу.

Поточне оцінювання: 2 онлайн тести за модулями (20%), індивідуальні завдання/проекти (презентації) (20%) та тестові завдання по кожному практичному заняттю (40%)

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrocheshnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

30.06.2023

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Марина БІРЮКОВА

30.06.2023